

In gesprek over meertaligheid in het onderwijs en taalverschillen

Op 14 maart zijn zo'n veertig leden van het Landelijk Netwerk Taal (LNT) bij elkaar gekomen om te discussiëren over manieren om meertaligheid een plek te geven in het basisonderwijs. De avond werd georganiseerd door Jantien Smit (SLO), Sterre Leufkens (Universiteit Utrecht) en Margot Mol (Cito). Zij werken samen in het onderzoeks- en ontwikkelproject 'Moedertaal in NT2' (MoedINT2). In dit project staat de vraag centraal hoe je ervoor zorgt dat de moedertaal van een leerling een rol kan spelen in het onderwijs. Het project zoomt in op de grammaticale struikelblokken die je ervaart als je het Nederlands als tweede taal leert. Het gaat daarbij om taalverschillen tussen de moedertaal (thuis taal) van de leerling en de schooltaal (het Nederlands). De taalverschillen staan beschreven in een app voor docenten aan leerlingen in de leeftijd van 10 tot 14 jaar (zie www.nt2.sites.uu.nl). Via deze app zullen ook lesactiviteiten verschijnen waarin een bepaald taalverschil centraal staat.

Tijdens de plenaire opening werd er een kader geschetst over meertaligheid in het onderwijs en taalverschillen tussen het Nederlands en andere talen. Na deze opening werden de aanwezigen in drie subgroepen verdeeld. In deze subgroepen werd gediscussieerd over de tot nu toe ontwikkelde lesactiviteiten. De deelnemers gaven feedback op de activiteiten en deelden ervaringen met elkaar. De bijeenkomst werd afgesloten met een plenaire discussie waarbij de drie subgroepen hun bevindingen en adviezen presenteerden.

Jantien Smit, Sterre Leufkens & Margot Mol Aandacht voor de moedertaal in het onderwijs

De plenaire opening diende als kader om de rol van de moedertaal van anderstaligen in het onderwijs te bespreken en de aanwezigen kennis te laten maken met taalverschillen. Taalverschillen zijn geen gangbare focus in het onderwijs, hoewel leerkrachten met meertalige leerlingen soms wel merken dat deze verschillen een rol spelen bij het leren. De moedertaal werd gedefinieerd als de taal die kinderen vanaf hun geboorte horen en leren gebruiken. Meertalige klassen zijn klassen met leerlingen voor wie de moedertaal niet of niet alleen het Nederlands is. Zulke klassen vormen tegenwoordig voor veel docenten de dagelijkse praktijk in het onderwijs.

Een meertalige klas brengt een aantal dilemma's met zich mee: kun je andere talen een plek geven in de klas (en zo ja: hoe), wat kan een leerkracht met de aanwezige moedertalen, en in welke situaties zou je andere talen kunnen gebruiken? De aanwezigen gaven aan het bestaan van deze dilemma's te herkennen en hier ook mee te worstelen. Daarna werden aan de aanwezigen verschillende schoolse situaties voorgelegd met de vraag of gebruik van moedertalen daarbij wenselijk zou zijn. De aanwezigen bleken geen moeite te hebben met het toestaan van de moedertaal van anderstaligen tijdens diverse schoolse activiteiten (samenwerken, knutselen, gym, buitenspelen), maar een aantal scholen blijkt de inzet van thuishalen wél te verbieden. Ook laat onderzoek zien dat het gebruik van andere moedertalen dan het Nederlands op veel scholen verboden is. Dit wordt waarschijnlijk gedaan met de beste bedoelingen, vanuit het idee "hoe meer Nederlands op school, hoe beter". Maar veel wetenschappelijke onderzoeken tonen aan dat het verbieden van de moedertaal juist averechts werkt. De leerlingen schamen zich daardoor voor hun moedertaal en denken dat er iets

mis is met deze taal. Dit is niet goed voor het welbevinden van meertalige leerlingen op school en voor de prestaties van deze leerlingen. Daarnaast doet een verbod op het gebruik van de moedertaal van meertalige leerlingen geen recht aan de meertalige identiteit van de leerlingen. Tijdens de bijeenkomst vindt een geëngageerde uitwisseling van gedachten plaats over deze aspecten van meertaligheid in het onderwijs. Conclusie: het laten gebruiken van moedertalen en van kennis die meertalige leerlingen in hun moedertaal hebben ontwikkeld kan helpen bij het leren van het Nederlands én bij het leren van andere vakken.

Voor een goede ontwikkeling van het Nederlands is een integrale aanpak en blijvende ondersteuning nodig. Het onderwijs moet hierbij gericht zijn op de functionele taalvaardigheid van het kind: de lessen moeten betekenisvol zijn voor de leerlingen en zorgen dat zij het Nederlands als communicatiemiddel leren gebruiken, zo benoemen de presentatoren uitgangspunten in het project. Het project MoedINT2 streeft ernaar om vanuit dit functionele perspectief aandacht te geven aan grammaticale overeenkomsten en verschillen tussen het Nederlands en de verschillende moedertalen in de klas. Vooral de verschillen die een struikelblok kunnen vormen bij het leren van het Nederlands zijn van groot belang. Voor deze moedertaalspecifieke problemen is weinig aandacht in het onderwijs door de enorme taaldiversiteit in de klas en het gebrek aan geschikte didactische middelen voor leerlingen met verschillende talige achtergronden. Het doel van het project is om een app te ontwikkelen die op een toegankelijke manier informatie geeft over grammaticale verschillen (en overeenkomsten) tussen het Nederlandse en allerlei moedertalen. Daarnaast worden er lesactiviteiten ontwikkeld die gericht zijn op de kennismaking met de grammaticale verschillen tussen het Nederlands en de verschillende moedertalen. Tijdens deze lesactiviteiten moet er aandacht zijn voor de verschillende moedertalen met oog voor de meertalige identiteit van leerlingen. Docenten helpen leerlingen op weg naar talige autonomie in het Nederlands met inzet en gebruik van de moedertalen.

Zes lesactiviteiten die inmiddels zijn ontwikkeld werden besproken in drie subgroepen. In elke groep richtte de discussie zich op twee van de zes lesactiviteiten. De volgende drie vragen stonden hierbij centraal:

- Is het zinvol als docenten verschillen tussen het Nederlands en de moedertaal expliciet maken?
- Denkt u dat de ontwikkelde lesactiviteiten een bijdrage kunnen leveren aan het taalonderwijs in meertalige klassen?
- Welke aanpassingen zijn nodig of wenselijk?

Tijdens de plenaire nabespreking werden de bevindingen en de adviezen voor de app en de lesactiviteiten per subgroep gepresenteerd. De volgende aandachtspunten zijn onder andere uit deze nabespreking naar voren gekomen:

- De bewustwording van grammaticale (overeenkomsten en) verschillen tussen talen lijkt de aanwezigen over het algemeen een zinvolle manier om het leren van de Nederlandse taal te ondersteunen. Belangrijk is dat dit op een functionele manier gebeurt, dat wel zeggen dat hierbij ingezet wordt op de verschillen die invloed hebben op communicatiemogelijkheden.
- Er moet begonnen worden met 'kennismakingsactiviteiten', waarin kennis wordt gemaakt met de verschillende talen in de klas (zonder in te zoomen op verschillen).
- Het is een uitdaging om de opdrachten zo te beschrijven dat ze in diverse klassikale contexten toepasbaar zijn en differentiatie mogelijk is.

De goede ontvangst van de app en de lesactiviteiten, en de betrokken gesprekken tijdens de bijeenkomst, vormen een mooie basis om verder te werken aan een plek voor meertaligheid in het onderwijs. Op de hoogte blijven van de vorderingen van het project kan op de volgende manieren:

- Door de website van het project te bezoeken: www.nt2.sites.uu.nl
- Door de website van SLO te bezoeken: www.nederlands.slo.nl/meertaligheid
- Door mee te doen in de klankbordgroep rond meertaligheid van SLO. Om u aan te melden mailt u naar Jantien Smit (j.smit@slo.nl).
- Voor vragen over, suggesties voor of feedback op het project kunt u mailen naar Sterre Leufkens (s.c.leufkens@uu.nl).

Download [de PowerPoint](#).

Over de presentatoren:

- Sterre Leufkens is taalkundige bij de afdeling Nederlands van Universiteit Utrecht. Zij doet onderzoek naar de complexiteit van talen en naar het onderwijs Nederlands als tweede taal. Hiernaast schrijft ze populair-wetenschappelijke boeken en artikelen over taal.
- Margot Mol, afgestudeerd als NT2-expert, werkt als toetsdeskundige bij Cito. Ze is hier projectleider van het Inburgeringsexamen voor de onderdelen Lezen, Luisteren en Schrijven. Daarnaast zet ze zich in voor verschillende projecten, waarbij het volgen en/of toetsen van de taalverwerving altijd de bindende factor is.
- Jantien Smit werkt als leerplanontwikkelaar taal primair onderwijs bij SLO. Vanuit die functie maakt ze zich onder meer hard voor meertaligheid in het onderwijs en neemt ze deel aan het Lectoreninitiatief Professionalisering Taalonderwijs aan Nieuwkomers (LPTN). Zie ook: www.taallectoren.nl